

Valikkursuse „Töö tekstidega“ õppeprotsessi kirjeldus

See kirjeldus on üks võimalikke variante kursuse 35 tunni planeerimiseks ja korraldamiseks. Õpetajal on vabadus ise oma tööd plaanida ning kohandada ainekava rakendamist kooli võimaluste ja õpilaste võimete järgi. Kursust on soovitatav õpetada 12. klassis, sest eelnevalt omandatud lugemis- ja kirjutamisstrateegiad on andnud oskuse leida tekste, neid lugeda, analüüsida ning sünteesida. Kursus eristub selle poolest, et võimaldab õpilastel nii juhtida õpet kui ka selles aktiivselt osaleda, töötades materjalidega erinevatest eluvaldkondadest.

Gümnaasiumi valikkursuse „Töö tekstidega“ õppes tuginetakse erinevates ainevaldkondades (keel ja kirjandus, võõrkeeled, sotsiaal-, loodus-, reaal-, kunstained) käsitletud tekstidele, mis toetavad lõimingut. Teksti valides lähtutakse teema aktuaalsusest, allika usaldusväärsusest ning õpilaste huvist.

Praktiliste ülesannete lahendamine, teksti põhjal probleemide üle arutlemine, erinevate seisukohtade kõrvutamine ja esitluste tegemine realiseerub õppetegevuses mõttevahetuse, diskussiooni, arutluse ning foorumi vormis, mida kasutatakse õppe kirjelduses sünonüümidenä.

Tundide kavandamiseks ja korraldamiseks kasutatakse õppematerjalina erinevaid kirjalikke ning suulisi tekste, audio- ja videomaterjale, mille käsitlemisel juhitakse õpilast märkama seoseid tegeliku eluga, leidma probleemkohti, tegema järeldusi, pakkuma lahendusi ja looma uut tervikut ning kujundama seeläbi oma maailmapilti ja väärtushinnanguid. Eeldatakse, et õpilane saab arendada enese väljendamise oskust kahes rollis. Õpilane kui mõttevahetuse juht peab läbirääkimisi õpetajaga teemat avades, rühma koostades, arutelu juhtides, kokkuvõtet tehes ja tagasisidet esitades. Õpilane kui mõttevahetuses osaleja peab läbirääkimisi rühma juhiga, osaleb aktiivselt diskussioonis, esitab teemakohaseid küsimusi ning võtab osa hindamisest. Kõigi nende tegevuste kaudu motiveeritakse iseseisvat õppijat teadlikult õppima.

Selle kursuse tähtis osa on töö erinevate materjalidega, mis kujundab õpilase kriitilise mõtlemise oskust ning toetab ettevalmistust gümnaasiumi lõpetamiseks ja individuaalseks karjääriks.

Tekstianalüüsi kursuse teemavaldkonnad on:

- 1) kultuur ja väärtused;
- 2) individuaalsus ja sotsiaalsus;
- 3) õppiva inimese kuvand;
- 4) inimene sotsiaalvõrgustikus;
- 5) teadus ja tehnoloogia.

Kursuse teemaplokid toetavad õpetajat õpilaste üldpädevuste kujundamisel.

Soovituslik ajajaotus hõlmab nii juhendatud iseseisvat tööd tekstide ja materjalidega kui ka kontakttunde:

4 tundi – kursuse ja teemavaldkondade tutvustamine. Esinemisteedade kokkulepped ning vajaliku kirjanduse leidmine, sh iseseisev töö teemat ette valmistades.

Nõuanded ja juhised õpilastele tekstide leidmiseks ning läbitöötamiseks;

25 tundi – diskussioonid;

5 tundi – teemavaldkondade kokkuvõtted;

1 tund – kursuse lõputund, kokkuvõtted diskussioonidest kas suuliselt või kirjalikult, nagu soovitakse, hindamislehtede analüüs, tagasiside õpilastele toimunust.

Õpilase ülesanded mõttevahetuse juhina

Õpilane:

- 1) valib koostöös õpetajaga endale sobiva teema ja leiab teema kohta vajaliku kirjanduse, millele ehitab üles diskussiooni;
- 2) valib endale õpilased, kes tema juhtimisel diskussioonis osalevad ja selleks varem tema valitud tekstid (materjalid) läbi töötavad;
- 3) valmistab ette 45-minutilise tunni, probleeme esile toovad küsimused enda rühmale ning on valmis arutelu juhtima;
- 4) juhib ühte diskussiooni, refereerib, teeb kokkuvõtte ja annab tagasiside.

Õpilase ülesanded mõttevahetuses osalejana

Õpilane:

- 1) registreerib end 2–3 mõttevahetuses osalemiseks rühmajuhhi juures;
- 2) töötab läbi rühmajuhilt saadud aruteluks vajalikud tekstid (materjalid);
- 3) osaleb 2–3 diskussioonis, võttes iga kord vähemalt kolmel korral aktiivselt sõna;
- 4) on aktiivne ja tähelepanelik kuulaja neis aruteludes, kus ta ei osale, ning võib esitada teemakohaseid küsimusi;
- 5) täidab vormikohase vaatluslehe;
- 6) osaleb diskussioonide hindamises.

Õpetaja ülesanded

Õpetaja:

- 1) tutvustab kursuse eesmärki, formaati, teemavaldkondi ja hindamist;
- 2) juhendab vajaduse korral õpilaste tekstide (vm materjalide) valikut;
- 3) korraldab aruteludes registreerimise;
- 4) võtab iga teemavaldkonna lõpus mõttevahetuse kokku, juhtides tähelepanu aruteludes kõlanud mõtetele ja tekstipõhisusele, ning annab edasisidet, kuidas selles valdkonnas soovi korral edasi liikuda (lugemissoovitused jms);
- 5) koostab hindamismudeli koostöös õpilastega.

Tekstide valiku soovituslikud kriteeriumid

1. Ühe teksti soovituslik pikkus on 3000–5000 tähemärki, et õpilane jõuaks teemat ette valmistades läbi töötada 2–3 erinevaid vaatenurki sisaldavat teksti.

2. Tunnis esitletava audio-, videomaterjali soovituslik pikkus on ~3 minutit.
3. Mahukamate materjalide puhul teeb õpilane klassile lühikokkuvõtte, milles toob esile olulised probleemid.
4. Tekste tutvustades tuuakse esile põhiprobleemid, nende põhjused ja tagajärjed, probleemide lahendused, mis küsimused jäävad lahenduseta/vastuseta, millega nõustatakse / ei nõustuta.

Diskussiooni juhtimise ja kavandamise nõuanded

1. Diskussioonis osalemine registreeritakse varem diskussiooni juhi ja õpetaja juures.
2. Soovitavalt võib diskussioonis osaleda 4–6 õpilast arvestusega, et iga õpilane saab vähemalt kolmel korral aktiivselt mõttevahetusest osa võtta.
3. Soovituslik on foorumi põhimõte, et iga osaleja saaks teksti põhjal argumenteerida enda arvamust loetust. Osalejad ei pea üksteise seisukohtadele vastanduma. Foorumi juht töötab tekstide põhjal välja probleemküsimused ning juhib mõttevahetust.
4. Diskussioon koosneb arutelu juhtiva õpilase sissejuhatuses teemasse ja arutelu juhtimisest (ajakasutus, sõna andmine ja võtmine, teema arendamine ja suunamine) ning tunni lõpus kokkuvõtte tegemisest.
5. Olenevalt klassi võimekusest võib diskussiooni juhtida kahekesi; sel juhul peab mõlema õpilase osalus olema nähtav.
6. Kaasõpilastele refereeritakse (pabertahvil, tahvil, arvutis vm viisil) mõttevahetuses osalejate arvamusi.
7. Tunni lõpus teeb juht kokkuvõtte arutelu tulemustest ja annab tagasiside arutelu käigule.

Hindamine

Kursuse hinne koosneb kolmest komponendist:

- 1) diskussiooni juhtimine;
- 2) kolmes arutelus aktiivne osalemine;
- 3) tagasiside andmine.

Hinde väljapanekul moodustab diskussiooni juhtimine 50 punkti, kolmel seminaril osalemine 30 punkti ning tagasiside andmine 20 punkti kursuse hindest.

Õpitulemuste hindamine on kujundav, st järgib õppija arengu toetamise põhimõtet.

Diskussiooni juhtimine (50 punkti)

50 punkti – rühm on moodustatud, materjalid on jaotatud õigel ajal, arutelu on korraldatud oskuslikult. Koostatud on asjakohane sissejuhatav esitus teemasse, kus tutvustatakse autoreid, kelle artiklil või teostel põhinetakse, tuuakse esile arutelupunktid ja põhiküsimused, millele diskussioonis keskendutakse. Kõigile osalejale antakse võrdsel määral sõna. Refereeritakse seminaril osalejate mõtteid, näitlikustades neid pabertahvil, tahvil, digivahenditega või muul viisil. Seminari lõpus tehakse kokkuvõtte arutelu tulemustest, kaasates kuulajaid, ning antakse hinnang. Aega on kasutatud hästi.

40 punkti – arutelu on hästi ette valmistatud ja korraldatud, ent kohati esineb küsitavusi teema käsitlemisel ning pisivigu arutelu juhtimises. Kõigile osalejale ei ole võrdsel määral sõna antud, mõnel osalejal on võimaldatud domineerida. Refereerimine ja kokkuvõtte tegemine, sh kuulajate kaasamine, on ebaühtlane. Aega on kasutatud hästi.

30 punkti – arutelu on rahuldavalt ette valmistatud ja korraldatud, materjali valik ning teemade käsitlemine on pealiskaudne, kohati tekib lünki arutelu sujuvuses. Osalejad ei ole võrdsel määral kaasatud. Refereerimine ja kokkuvõtte tegemine on pinnapealne või puudub. Aega jääb kasutamata.

10 punkti – arutelu on nõrgalt ette valmistatud ja korraldatud või tund tuleb uuesti pidada.

Diskussioonis osalemine (30 punkti)

Õpilane peab kursuse jooksul (olenevalt õpilaste arvust) osalema vähemalt kolmel erineval seminaril ning sissejuhataval nädalal enda osalused registreerima.

Diskussioonil osalemise punktid jagunevad ühel diskussioonil järgmiselt:

10 punkti – õpilane on osalenud arutelus aktiivselt, võtnud sõna vähemalt kolmel korral ja argumenteerinud veenvalt enda seisukohti;

6 punkti – õpilane on osalenud arutelus hästi, võtnud sõna kolmel korral ja argumenteeritult, kuid argumenteerimises on väiksemaid puudusi;

3 punkti – õpilane osaleb arutelus, kuid tema ettevalmistus on nõrk; ta võtab sõna alla kolme korra ja ei argumenteeri piisavalt enda seisukohti.

Tagasiside andmine (20 punkti)

Õpetaja valib kokkuleppel klassiga sobiva tagasiside vormi: suuline, kirjalik, vaatlusleht, eksperdid jms.

Üks võimalus on klassis igal õpilasel sisse seada vaatlusleht, mille põhjal saab viimastes tundides teha kokkuvõtteid. Vaatlusleht võib olla vormistatud nii interaktiivselt kui ka paberil. Vaatluslehe täitmine teeb õpilasest aktiivse kuulaja, kujundab oskust ennast kirjalikult lühidalt ja argumenteeritult väljendada ning võimaldab kogu klassil tagasisides osaleda. Soovitav on vaatluslehe korrektset täitmist arvestada kursuse hinnet välja pannes.

Vaatluslehe täitmine:

20 punkti – õpilane on vaatluslehe täitnud täpselt, korrektselt ja argumenteeritult;

10 punkti – õpilane on vaatluslehe täitnud korrektselt, ent argumendid on kohati üldsõnalised;

5 punkti – õpilane on vaatluslehte täitnud osaliselt ja üldsõnaliselt.

Vaatluslehe näidis

N	Õpilase nimi	Foorumi juhtimise kuupäev, teema	Punktid	Kommentaar foorumi juhtimisel kohta	Foorumites osalemise kuupäevad ja punktid	Kommentaar foorumites osalemise kohta	Punktid kokku
					..... I – ..... II – ..... III –		
					..... I – ..... II – ..... III –		
					..... I – ..... II – ..... III –		
					..... I – ..... II –		

					..... III -		
					..... I - ..... II - ..... III -		
					..... I - ..... II - ..... III -		
					..... I - ..... II - ..... III -		